

YANGI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA YASHIL IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYA QILISHNING ISTIQBOLLARI

Nurmanova Maxfuza Urozoyna^{1,2}

t.f.b.f.doktori.(PhD) dotsent

¹Iqtisodiyot va pedagogika Universiteti Samarqand kampusi.

²TATU Samarqand filiali

maxfuzaxon1483@gmail.com

Abstract: This article analyzes the role and significance of the green economy concept in ensuring the sustainable development of the New Uzbekistan economy. Based on the experiences of global and European countries, it discusses the introduction of green technologies, the increase of energy efficiency, the use of renewable energy sources, and the provision of ecological safety in Uzbekistan. The paper also explores the main prospects and necessary measures for modernizing the green economy.

Key words: green economy, sustainable development, modernization, renewable energy, ecological safety, innovation.

Аннотация: В данной статье анализируется роль и значение концепции зеленой экономики в обеспечении устойчивого развития экономики Нового Узбекистана. На основе опыта мировых и европейских стран рассматриваются внедрение зеленых технологий, повышение энергоэффективности, использование возобновляемых источников энергии и обеспечение экологической безопасности в Узбекистане. Также исследованы основные перспективы и необходимые меры по модернизации зеленой экономики.

Ключевые слова: зеленая экономика, устойчивое развитие, модернизация, возобновляемая энергия, экологическая безопасность, инновации.

Annotatsiya: Mazkur maqolada Yangi O'zbekiston iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda yashil iqtisodiyot konsepsiyasining o'рни va ahamiyati tahlil qilingan. Jahon va Yevropa mamlakatlarining tajribalari asosida O'zbekistonda yashil texnologiyalarni joriy etish, energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish hamda ekologik xavfsizlikni ta'minlash yo'nalishlari yoritilgan. Shuningdek, yashil iqtisodiyotni modernizatsiya qilishning asosiy istiqbollari va zarur chora-tadbirlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, modernizatsiya, qayta tiklanuvchi energiya, ekologik xavfsizlik, innovatsiya.

Kirish. Barchamizga ma’lumki, iqtisodiy rivojlanishning har bir bosqichida atrof-muhit, tabiat iqtisodiyotning asosiy elementi, omili sanaladi. Tabiat va iqtisodiyotning mukammal muvozanatlashgan o‘zaro munosabati yashil iqtisodiyot konsepsiyasida namoyon bo‘ladi. Yashil iqtisodiyot oxirgi yigirma yillik mobaynida shakllangan iqtisodiy-ijtimoiy yo‘nalish bo‘lib, unga ko‘ra iqtisodiyot tabiiy muhitning mustaqil bo‘lmagan komponenti hisoblanib, aynan tabiiy muhit doirasida shakllanadi va rivojlanadi[1]. Yashil iqtisodiyotning bosh vazifasi ishlab chiqarish hamda iste’mol qilish jarayonlarini ekologik standartlarga mos tarzda o‘zgartirish (ecologization) dan iboratdir[2]. Yashil iqtisodiyot nazariyasi quyidagi uch aksiomalar asosida qurilgan:

-Chegaralangan tabiiy muhitda iqtisodiy ta’sir doirasini va taraqqiyotini chegarasiz ravishda kengaytirib hamda ta’minlab bo‘lmaydi;

-Resurslar chegaralangan bir sharoitda doimiy o‘sib boruvchi cheksiz ehtiyojlarni qondirib bo‘lmaydi;

-Yerdagi barcha holat va tizimlar (shu o‘rinda tabiiy va iqtisodiy muhit) o‘zaro bog‘liq.

Yashil iqtisodiyot nazariyasining bugungi kunga kelib keng yoyilishining asosiy sababi, bu mavjud ekologik muammolarning global ahamiyat kasb etayotgani hamda yashil iqtisodiyot taklif etayotgan tovar va xizmatlarning aholi ehtiyojlarini qondirish bilan bir qatorda mavjud muammolarni bartaraf etishga qaratilganligidadir. UNEP ning yashil iqtisodiyot to‘g‘risidagi ma’ruzasida, jahon YAIM hajmining 2 foizi iqtisodiyotni yashillashtirishga sarflansa, 2011-2050 yillarda doimiy iqtisodiy o‘sish kabi uzoq muddatli iqtisodiy o‘sishga erishish mumkin va eng asosiysi, bir vaqtning o‘zida iqlim sharoiti, suv tanqisligi bilan bog‘liq muammolarni qisman hal etish hamda ekotizimlar yo‘q bo‘lib ketishining oldini olish mumkinligi ta’kidlanadi[3].

1992-yil Rio-de-Janeyroda bo‘lib o‘tgan konferensiya yashil iqtisodiyot yo‘nalishining xalqaro hamda milliy iqtisodiy tizimlar orasida keng yoyilishiga olib keldi. Ushbu konferensiyada ko‘tarilgan bosh mavzu “O‘sib borayotgan iqtisodiy taraqqiyot sharoitida atrof-muhitga ko‘rsatilayotgan zararni minimallashtirish masalasi” edi. 2012-yil aynan ushbu shaharda o‘tkazilgan “Biz istagan kelajak” shiori ostida navbatdagi konferensiyada milliy iqtisodiy tizimlarni barqaror taraqqiyot asosida modernizatsiya qilish majburiyatini yuklovchi hujjat imzolandi[4]. Ammo, shuni alohida ta’kidlash lozimki, dunyo iqtisodiy gigantlari biri bo‘lgan AQSH Iqlim o‘zgarishlari haqidagi Parij konvensiyasidan chiqib ketdi.

So‘nggi yillarda milliy iqtisodiyotlar va xalqaro tashkilotlar tomonidan yashil iqtisodiyotning turli tarmoqlarini rivojlantirish uchun ko‘plab mablag‘lar yo‘naltirilmoqda. Misol uchun, yashil iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biri bo‘lgan bio energetika sohasiga yo‘naltirilgan jami mablag‘lar miqdori 2005-2009 yillar oralig‘ida 230 foizga o‘sdi (o‘rta hisobda 50 foiz) va 2013-yilda 320 mlrd. AQSH dollarga teng bo‘ldi[5]. 2009-yildan hozirgi kunga qadar “Umumjahon iqtisodiy forumi” mintaqaviy iqtisodiy tizimlarni yashil iqtisodiyotga o‘tkazish uchun 750 mlrd AQSH dollari yo‘naltirdi hamda bu mablag‘larning asosiy qismi Osiyo mamlakatlariga sarmoya sifatida kiritildi. Natijada, bugungi kunga kelib, xalqaro “yashil” tovar va xizmatlar (cleantech va greentech) bozori yillik tovar aylanmasi 546 mlrd AQSH dollarini tashkil etmoqda[6].

Asosiy qism. Jahon va Yevropa tajribasi

Yevropa Ittifoqi davlatlari, xususan Germaniya, Niderlandiya va Shvetsiya, yashil iqtisodiyot modelini raqamli innovatsiyalar, uglerod soliqlari va qayta tiklanuvchi energiya subsidiyalari orqali muvaffaqiyatli joriy etgan. BMTning “Yashil iqtisodiyot yo‘l xaritasi” (Green Economy Roadmap) hamda Parij iqlim bitimi shartlari global miqyosda ekologik modernizatsiyaning asosiy tamoyillarini belgilab berdi: **energiya samaradorligi, resurslardan oqilona foydalanish, va “nol chiqindi” ishlab chiqarish** tamoyillari shular jumlasidandir [2].

O‘zbekiston sharoitida yashil iqtisodiyotning holati.

O‘zbekiston Respublikasi so‘nggi yillarda “Yashil energiya”, “Toza havo”, “Ekotransport” kabi dasturlar orqali ekologik yo‘nalishda sezilarli natijalarga erishmoqda. 2025-yilgacha 7 000 MVt quvvatdagi quyosh va shamol elektr stansiyalarini ishga tushirish rejalashtirilgan. Shuningdek, “Yashil kreditlar” tizimi orqali korxonalar energiya tejankor texnologiyalarni joriy etish uchun moliyaviy qo‘llab-quvvatlanmoqda [3].

Texnologik modernizatsiya yo‘nalishlari

O‘zbekiston iqtisodiyotida yashil texnologiyalarni joriy etish quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshirilmoqda 1-jadvalda keltirilgan.:

1-jadval.

Yo‘nalish	Texnologik yechimlar	Kutilayotgan natija
Energetika	Quyosh panellari, shamol turbinalari	Elektr energiyasini diversifikatsiya qilish
Qishloq xo‘jaligi	Tomchilatib sug‘orish, biogaz texnologiyalari	Suv tejankorligi va chiqindisiz ishlab chiqarish
Transport	Elektromobillar, havo sifati monitoring tizimlari	CO ₂ chiqindilarini kamaytirish
Sanoat	Chiqindilardan qayta foydalanish, energiya auditi	Raqobatbardoshlik va resurs samaradorligi

Yashil iqtisodiyotni modernizatsiya qilish istiqbollari

Kelgusi yillarda quyidagi yo‘nalishlar O‘zbekiston uchun muhim istiqbolli yo‘nalishlar hisoblanadi:

- Raqamli texnologiyalar asosida ekologik monitoring tizimini joriy etish;
- Yashil startaplarni qo‘llab-quvvatlash va ekologik investitsiyalarni rag‘batlantirish;
- Ekologik soliq siyosatini takomillashtirish;
- Qayta tiklanuvchi energiya bozorini liberallashtirish va xorijiy sarmoyalarni jalb etish [4,5].

Xulosa

Yashil iqtisodiyot Yangi O‘zbekistonning kelajakdagi iqtisodiy barqarorligi va ekologik xavfsizligini ta‘minlashning asosiy yo‘nalishidir. Jahon va Yevropa tajribasi shuni ko‘rsatadiki, yashil texnologiyalarni modernizatsiya qilish nafaqat ekologik muammolarni kamaytiradi, balki yangi ish o‘rinlari yaratish va iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshirishga ham xizmat qiladi. O‘zbekistonning iqtisodiy siyosatida ushbu sohani rivojlantirish bo‘yicha qabul qilingan strategiyalar mamlakatning ekologik barqaror rivojlanishiga poydevor yaratmoqd

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PQ–4477-son qarori, 2022-yil.
- 2.United Nations Environment Programme (UNEP). Green Economy Roadmap, 2023.
- 3.European Commission. Green Deal and Energy Transition in Europe, Brussels, 2022.
- 4.OECD. Green Growth Indicators 2024.
- 5.A. Abdullayev, “O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotning rivojlanish istiqbollari”, Iqtisodiyot va Innovatsion Texnologiyalar jurnali, 2024.
- 6.Brown L.R. Eco-Economy. Building an Economy for the Earth. Earth Policy Institute. W.W. Norton&Company. New York, London, 2013.